

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2006

Helena Pelikánová

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

**ŽALOBA NA OBNOVU ŘÍZENÍ
A PRO ZMATEČNOST**

Vedoucí práce

Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Diplomant

Helena Pelikánová

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 14. prosince 2006

.....

Helena Pelikánová

I. OBSAH

I. OBSAH.....	1
II. ÚVOD.....	3
III. HISTORICKO-PRÁVNÍ SOUVISLOSTI OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ	5
III.1. Opravné prostředky	5
III.2. Opravné systémy	5
III.2.1. Apelační opravný systém.....	6
III.2.1.1. Systém úplné apelace.....	6
III.2.1.2. Systém neúplné apelace.....	6
III.2.2. Kasační opravný systém.....	7
III.2.3. Revizní opravný systém.....	7
III.3. Instanční postup	7
III.4. Historické souvislosti	8
IV. MIMOŘÁDNÉ OPRAVNÉ PROSTŘEDKY	12
IV.1. Charakteristika mimořádných opravných prostředků.....	12
IV.2. Druhy mimořádných opravných prostředků	13
IV.2.1. Dovolání	13
IV.2.2. Žaloba na obnovu řízení.....	14
IV.2.3. Žaloba pro zmatečnost.....	15
IV.3. Systematika úpravy v OSŘ	15
V. ŽALOBA NA OBNOVU ŘÍZENÍ	17
V.1. Pojem a účel žaloby na obnovu řízení	17
V.2. Předmět žaloby na obnovu řízení	17
V.2.1. Nepřípustnost žaloby na obnovu řízení.....	18
V.3. Důvody obnovy řízení	19
V.3.1. Žalobní důvody podle § 228 odst. 1 písm.a OSŘ	19
V.3.2. Žalobní důvody podle § 228 odst. 1 písm.b OSŘ	20
V.3.3. Obecná ustanovení o důvodech obnovy řízení	20
V.4. Žalobní legitimace	20

V.5. Náležitosti žaloby na obnovu řízení	21
V.6. Lhůty pro podání žaloby na obnovu řízení.....	21
V.6.1. Subjektivní lhůta	22
V.6.2. Objektivní lhůta.....	22
V.6.3. Běh lhůt	23
V.6.4. Zamítnutí žaloby na obnovu řízení pro opožděnost	23
V.7. Řízení o žalobě na obnovu řízení	23
V.7.1. Řízení o povolení obnovy (iudicium rescindens).....	24
V.7.2. Řízení po povolení obnovy (iudicium rescissorium).....	26
V.7.3. Náklady řízení	27
VI. ŽALOBA PRO ZMATEČNOST	28
VI.1. Pojem a účel žaloby pro zmatečnost	28
VI.2. Předmět žaloby pro zmatečnost	28
VI.2.1. Nepřípustnost žaloby pro zmatečnost.....	29
VI.3. Důvody zmatečnosti.....	30
VI.3.1. Žalobní důvody podle § 229 odst. 1 OSŘ	30
VI.3.2. Žalobní důvody podle § 228 odst. 2 OSŘ	31
VI.3.3. Žalobní důvody podle § 228 odst. 3 OSŘ	32
VI.3.4. Žalobní důvody podle § 228 odst. 4 OSŘ	33
VI.4. Žalobní legitimace	33
VI.5. Náležitosti žaloby pro zmatečnost	35
VI.6. Lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost.....	35
VI.7. Řízení o žalobě pro zmatečnost	37
VI.7.1. Rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost.....	38
VI.7.2. Řízení po zrušení napadeného rozhodnutí	40
VI.7.3. Náklady řízení	41
VII. VZTAH MIMOŘÁDNÝCH OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ	42
VIII. ZÁVĚR.....	46
IX. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	49
IX.1. Knižní publikace	49
IX.2. Časopisecká literatura	49

II. ÚVOD

Žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost jsou dvěma instituty mimořádných opravných prostředků v civilním procesu. I přestože v současné podobě vešly v platnost teprve před relativně krátkou dobou, v určité obměně se v českém civilním procesu vyskytovaly i v minulosti. Vedle nich doplňuje soustavu mimořádných opravných prostředků dovolání, které však není tématem této práce.

Diplomovou práci jsem rozdělila do devíti částí. Hned po části úvodní jsem zařadila část třetí, nazvanou historicko-právní souvislosti opravných prostředků. Neboť v průběhu studia tohoto tématu jsem dospěla k závěru, že je nutné alespoň rámcově načrtnout problematiku opravných systémů a instančního postupu. Abych také mohla uvést do souvislostí v současné době platné opravné prostředky, zařadila jsem v rámci této části kapitulu čtvrtou, věnovanou historickým souvislostem. Vzhledem k tomu, že o moderním civilním procesu v českých zemích můžeme hovořit od dob soudních reforem Josefa II., počínám tuto kapitulu právě Josefínským soudním řádem. Jsem si vědoma, že svou obecnou povahou problematika části třetí značně přesahuje téma práce a nelze se proto v jejím rámci věnovat jejímu důkladnějšímu rozboru.

Tématem mé práce je žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost. Nicméně jsem pro lepší pochopení obou institutů zařadila část čtvrtou, věnovanou souhrnně všem mimořádným opravným prostředkům. Kapitola první této části se věnuje jejich obecné charakteristice, kapitola druhá je pak rozčleněna do tří podkapitol, stručně se věnujících jednotlivým mimořádným opravným prostředkům. Tj. žalobě na obnovu řízení, žalobě pro zmatečnost a dovolání. Přestože se v této práci nezabývám institutem dovolání jako třetím mimořádným opravným prostředkem, považovala jsem za přínosné

věnovat mu v této části více prostoru. Závěrečná kapitola této části pak zkoumá systematiku úpravy mimořádných opravných prostředků v občanském soudním řádu.¹

Jednotlivým žalobám, žalobě na obnovu řízení a žalobě pro zmatečnost, se pak detailně věnuji v části páté a šesté, které považuji za nosnou část své práce. Obě žaloby jsem záměrně oddělila do samostatných částí, i přestože je zákonodárce v občanském soudním řádu upravuje společně v jedné hlavě.² Domnívám se, že vzhledem k tomu, že jsou na sobě nezávislými mimořádnými opravnými prostředky, měly by být upraveny samostatně, stejně jako je v zákoně samostatně upraven institut dovolání.

V průběhu zpracování této diplomové práce jsem dospěla k mnoha otázkám, možná by bylo vhodnější označení ke sporným bodům, týkajícím se daného tématu. Proto jsem před závěrečnou kapitolu osmou zařadila kapitolu, kterou jsem nazvala „Vztah mimořádných opravných prostředků“. V této kapitole se těmto problematickým situacím věnuji podrobněji.

¹ Z. č. 99/1963 Sb. v platném znění (dále jen OSŘ, případně občanský soudní řád).

² K tomu blíže kapitola IV.3.

III. HISTORICKO-PRÁVNÍ SOUVISLOSTI OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ

III.1. Opravné prostředky

Opravné prostředky jsou instituty procesního práva, které dávají účastníkům možnost zahájit opravné řízení. Procesní teorie rozlišuje dva druhy opravných prostředků, řádné a mimořádné, podle toho, zda napadené rozhodnutí nabylo nebo nenabylo právní moci.

V současné době je český civilní proces vybudován na zásadě dvojinstančnosti řízení a rozhodnutí soudu první instance může být přezkoumáno soudem vyšší instance. Jediným řádným opravným prostředkem podle platného práva je odvolání. Vedle něho však máme tři mimořádné opravné prostředky. Dovolání, žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost.

III.2. Opravné systémy

Podle rozsahu přezkumné činnosti opravného soudu, tedy podle toho zda přezkoumává skutkovou nebo právní stránku věci, rozlišuje právní teorie tzv. opravné systémy. Opravné systémy³ jsou pojmem procesní teorie a obecněji vymezují principy opravných řízení. Jednotlivé opravné systémy se od sebe odlišují rozsahem přezkumné činnosti opravného soudu, tj. zda přezkoumává skutkovou i právní stránku věci, a podmínkami přípustnosti, tedy rozsahem práv a povinností na straně účastníků usilujících o přezkoumání rozhodnutí. Za základní opravné systémy se považují apelační, kasační a revizní, jejichž základní znaky v následujícím textu dále rozvedu.

³ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha : Linde, 2006, s. 431

III.2.1. Apelační opravný systém

V apelačním opravném systému je opravný soud oprávněn napadené rozhodnutí přezkoumat po stránce skutkové i právní. Odvolací soud, někdy též nazývaný soudem apelačním, tedy vždy zkoumá skutkovou i právní stránku napadeného rozhodnutí a procesního postupu soudu prvního stupně.

Právní nauka rozlišuje apelaci úplnou a neúplnou. Rozdíl mezi systémem úplným a neúplným spočívá v míře přípustnosti uplatňování nových skutečností a důkazů jako odvolacích důvodů proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Na systému úplné nebo neúplné apelace bývá převážně vybudováno odvolání jako řádný opravný prostředek.

III.2.1.1. Systém úplné apelace

V systému úplné apelace mohou účastníci v rámci odvolacích důvodů uplatňovat nové skutečnosti a důkazy. Je tím zdůrazněna role soudu a potřeby zjištění skutkového stavu věci. Tento systém je úzce spjat s realizací zásady materiální pravdy.

III.2.1.2. Systém neúplné apelace

Naopak v systému neúplné apelace účastníci nemohou uplatňovat skutečnosti a důkazy, které již mohly být uplatněny v řízení před soudem první instance. Odpovědnost za výsledek soudní pře v tomto případě leží na účastnících, kteří jsou povinni pro zajištění úspěchu ve věci uvádět veškeré rozhodující skutečnosti a důkazy již před soudem prvního stupně. Tento systém je naopak spojen se zásadou projednací a dispoziční. Výhodou tohoto systému je zrychlení soudního řízení a tím i posílení ochrany práv účastníků řízení.

Zásadou neúplné apelace je v současnosti ovládáno odvolací řízení v civilním procesu, ve kterém až na výjimky uvedené v § 205a OSŘ není účastníkům dovoleno aby do odvolacího řízení vnášeli nové skutečnosti a důkazy.

III.2.2. Kasační opravný systém

Pokud opravný soud rozhoduje podle principu kasace, přezkoumává napadené rozhodnutí jen po stránce právní. Kasační soud může rozhodnutí buď potvrdit nebo zrušit pro formální či věcnou nesprávnost. Tento systém se někdy nazývá též zrušovacím. V současné právní úpravě je na kasačním principu postaveno dovolání.

III.2.3. Revizní opravný systém

Stejně jako kasační opravný systém, systém revizní umožňuje přezkoumat napadené rozhodnutí pouze po stránce právní. Revizní soud, kromě toho, že může rozhodnutí potvrdit nebo zrušit, jej může také změnit, a to pokud shledá změnu v právní kvalifikaci. Revizní opravný systém není v současné době v českém právním řádu uplatňován. Byl používán v dřívějším trojinstančním řízení, proto bývá někdy označován jako systém dovolací. Toto označení by však mohlo vést k záměně, neboť dovolání podle platné právní úpravy je vybudováno na systému kasačním.

III.3. Instanční postup

S opravnými systémy úzce souvisí i instanční postup. Zoulík⁴ právě na základě instančního postupu charakterizuje přístupy soudů při soudním rozhodování. Zatímco prvoinstanční soud klade důraz na skutkové zjišťování a hledisko právní omezuje na podřazení zjištěného skutkového stavu pod relevantní právní normy, soud druhé instance pak hledisko skutkové s hlediskem právním vyvažuje. Řízení před soudem druhé instance by tak již nemělo začínat zjišťováním skutkového stavu, ale mělo by mít procesní možnosti k tomu, aby skutkový stav zjištěný před soudem první instance mohl být doplněn.

⁴ Zoulík F. Soudy a soudnictví. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, str.138.

Autor⁵ se domnívá, že tomuto přístupu nejlépe odpovídá úplný apelační systém, který sice umožňuje procesní úkony týkající se dokazování, nicméně hlavní důraz klade na přezkoumání právního posouzení věci. Protože provádění dokazování by před soudem druhé instance nemělo být hlavní činností. Soud třetí instance, který v současné české právní úpravě civilního procesu není zaveden, provádí výlučně právní hodnocení. Při něm vychází ze skutkového zjištění před prvními dvěma instancemi. Třetí instance bývá vybudována na systémech kasačním a revizním, přičemž opravným prostředkem zde může být nejen opravný prostředek řádný, ale i mimořádný.

Jak jsem již zmínila výše, český civilní proces je vybudován na základě dvojinstančního postupu. Tato úprava je praktická pro malé státy, rozlohou i počtem obyvatel. Zoulík⁶ však zastává názor, že tato úprava je vhodná v případě, že opravný prostředek ke druhé instanci nemá povahu apelace, ale kasace nebo revize. Tak tomu nicméně v českém civilní procesu není, protože odvolání, jako jediný řádný opravný prostředek je vybudován na apelačním opravném systému.

Český civilní proces je tedy oficiálně vybudován na základě dvojinstančního postupu, nicméně po praktické stránce vykazuje znaky postupu trojinstančního. Tento stav by měl zákonodárce zvážit, neboť nepřispívá k naplnění zásady právní jistoty. K této otázce se ještě vrátím v závěru své práce.

III.4. Historické souvislosti

K plnému pochopení institutů mimořádných opravných prostředků je vhodné alespoň zevrubně prozkoumat jejich vývojová stádia. Protože o moderním civilním procesu v českých zemích

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

můžeme hovořit od dob soudních reforem Josefa II., počínám tuto kapitolu právě Josefínským soudním řádem.

V historii českého civilního procesního práva byly používány různé druhy opravných systémů. Josefínský soudní řád z roku 1791 rozlišoval opravné prostředky řádné a mimořádné, a toto členění přetrvalo až do současnosti. Zákony č.112 a 113 z roku 1895, které byly používány i v první československé republice dokonce rozlišovaly řádný opravný prostředek proti rozsudku a řádný opravný prostředek proti usnesení. Mimořádnými opravnými prostředky pak byly dvě žaloby, žaloba o zmatečnost a žaloba o obnovu, které v určité obměně známe z dnešní právní úpravy. Nicméně zajímavou odlišností, na kterou bych chtěla upozornit je, že žaloba o obnovu byla možná i proti nepravomocným rozhodnutím.

V roce 1948 došlo v souvislosti se změnami ve společnosti i k zásadním změnám v pojetí opravného řízení. Zákonem č. 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví byl nahrazen do té doby používaný třístupňový opravný systém systémem dvoustupňovým a jako nový mimořádný opravný prostředek byla zavedena stížnost pro zachování zákona. S účinností od 1. ledna 1951 vešel v platnost nový procesní kodex, zákon č.142/1950Sb. o řízení ve věcech občanskoprávních, kterým došlo ke sjednocení roztržité právní úpravy civilního procesu. Mimo jiné bylo tímto zákonem zrušeno dovolání a zaveden úplný apelační systém.

V současnosti platný občanský soudní řád (dále jen OSŘ), zákon č. 99/1963 Sb., nabyl účinnosti dnem 1. dubna 1964, a navázal na pojetí civilního procesu z padesátých let 20. století. V době svého vzniku provedl další, i když nevýrazné změny, které spočívaly hlavně v dalším zjednodušení procesních postupů.

Jak jsem již zmínila, tento zákon platí i v současné době. Po roce 1989, kdy se výrazně změnila poměry v české společnosti, muselo nezbytně dojít i ke změnám v civilním procesu. Také opravné

prostředky doznaly značných změn. První výraznou změnou bylo s účinností od 1. ledna 1992⁷ zrušení institutu stížnosti pro porušení zákona a její nahrazení institutem dovolání, jako mimořádným opravným prostředkem. S účinností od 1. ledna 2001⁸ pak byla do českého právního řádu zavedena žaloba pro zmatečnost jako další mimořádný opravný prostředek. V této souvislosti doznala určitých změn i právní úprava obnovy řízení, zejména v ustanoveních o její přípustnosti a důvodech a o lhůtách k jejímu podání. Výraznou změnou také byla změna v označení, kdy namísto obnovy řízení je tento mimořádný opravný prostředek nazýván žalobou na obnovu řízení.

Vzhledem k tomu, že v současnosti zákon nezná institut stížnosti pro porušení zákona, věnovala bych jí na tomto místě pár poznámek. **Stížnost pro porušení** (resp. zachování) **zákona** byla do českého právního řádu zavedena po vzoru sovětské úpravy již výše zmíněným zákonem o zlidovění soudnictví. Podávala se k Nejvyššímu soudu a byla opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí soudu (s výjimkou Nejvyššího soudu) a státního notářství. K jejímu podání byl zpočátku legitimován pouze generální prokurátor a to v případě, domníval-li se, že pravomocným rozhodnutím byl porušen zákon. Účastníci řízení mohli podat pouze podnět generálnímu prokurátorovi. Okruh oprávněných osob se sice postupně měnil, od generálního prokurátora přes předsedu Nejvyššího soudu po ministra spravedlnosti, nicméně účastníci řízení nikdy neměli možnost stížnost podat. Byla jakýmsi „oficiálním“⁹ mimořádným opravným prostředkem, který suploval neexistující třetí instanci. „Její podání bylo zcela na vůli těchto zvláště oprávněných subjektů; ty nemohly nevyvodit důsledky z velmi závažného porušení zákona anebo naopak (v případě zvláštního

⁷ Novela OSŘ zákonem č. 519/1991 Sb.

⁸ Novela OSŘ zákonem č. 30/2000 Sb.

⁹ Zoulík F. cit.d., str.145.

zájmu) podat stížnost, opřenu o problematické nebo nepodstatné porušení zákona. Těmito svými rysy byla stížnost pro porušení zákona úzce svázána s právními koncepcemi typickými pro socialistický stát.“¹⁰

¹⁰ Tamtéž, str. 144.

IV. MIMOŘÁDNÉ OPRAVNÉ PROSTŘEDKY

IV.1. Charakteristika mimořádných opravných prostředků

Mimořádné opravné prostředky slouží k tomu, aby mohl být znovu projednán již pravomocně skončený spor nebo jiná právní věc. Důvodem k novému projednání může být pochybení ve zjištění skutkového stavu, pochybení při právním posouzení věci či procesněprávní nedostatky. Podle současné právní úpravy mimořádnými opravnými prostředky jsou žaloba na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost a dovolání.

Konstrukce i použití mimořádných opravných prostředků je průlomem do principu nezměnitelnosti pravomocného rozhodnutí, proto se musí dodržovat zásada, že ke změně nebo zrušení rozhodnutí může dojít jen zcela výjimečně, jsou-li k tomu splněny zákonné důvody. Snadná změnitelnost pravomocného rozhodnutí není žádoucí a je v rozporu se zásadou soudcovské nezávislosti, resp. s principem nezávislosti rozhodnutí.

Skutečnost, že soudní rozhodnutí může být po nabytí své právní moci změněno nebo zrušeno, je také zásahem do požadavku právní jistoty. Je tedy nutné najít přiměřený poměr mezi právní jistotou a snahou o odstranění případných vad či nedostatků.

Z výše zmíněných důvodů váže platné právo přípustnost mimořádných opravných prostředků na splnění stanovených podmínek. Tím je především vymezení předmětu mimořádného opravného prostředku, tedy která pravomocná soudní rozhodnutí jimi mohou být napadena. Dále zákon vymezuje důvody pro jejich uplatnění, okruh subjektů oprávněných mimořádný opravný prostředek podat a stanoví lhůty k podání, které časově omezí dobu, po kterou je lze podat.

IV.2. Druhy mimořádných opravných prostředků

IV.2.1. Dovolání

Dovolání bylo zavedeno do platného civilního řízení novelou občanského soudního řádu s účinností od 1. ledna 1992¹¹ a nahradilo stížnost pro porušení zákona, která byla koncipována také jako mimořádný opravný prostředek.¹² V českém civilním procesu se ale tento opravný prostředek používal již před tím. Výraznou změnou, která se novou právní úpravou prosadila je skutečnost, že dovolání je opravným prostředkem, kterým lze napadnout pouze rozhodnutí soudu odvolacího. Zákonodárce ovšem výslovně koncipuje tento prostředek jako mimořádný, a nikoliv tedy jako další třetí instanci, jak tomu bylo v případě opravného prostředku se stejným názvem, který se uplatňoval v našem civilním soudnictví prakticky až do r. 1948.¹³

V souvislosti se zavedením nového mimořádného opravného prostředku, žaloby pro zmatečnost,¹⁴ nemůže být přípustnost dovolání založena samotnou existencí tzv. zmatečnostních vad upravených v ustanoveních § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 OSŘ. K těmto zmatečnostem dovolací soud od 1. ledna 2001 přihlédne teprve tehdy, je-li dovolání přípustné z jiných důvodů.

Platné dovolací řízení je založeno na kasačním systému. Prostřednictvím dovolání lze napadnout jen některá pravomocná rozhodnutí odvolacích soudů a jen z důvodů výslovně v zákoně uvedených. Tento institut má bránit tomu, aby poměry účastníků nebyly upraveny rozhodnutími odvolacích soudů, která vycházejí z nepodložených skutkových závěrů, z nesprávných právních posouzení nebo byla vydána v řízení, které trpělo vážnými procesními

¹¹ Z. č. 519/1991 Sb.

¹² K institutu stížnosti pro porušení zákona blíže viz kapitola IV.3.

¹³ Z.č. 113/1895 ř.z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).

¹⁴ Zákonem č. 30/2000Sb.

vadami. Dovolání je přípustné proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu, kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně. Změnou se míní rozdílnost výroků obou rozsudků, nikoliv jen odlišný právní názor vyjádřený v odůvodnění rozsudku.

U dovolání se uplatňuje institut povinného zastoupení, kterým je zajištěno, aby se dovolateli dostalo kvalifikované právní pomoci, aby podané dovolání vyhovovalo stanoveným formálním požadavkům a aby dovolací soud mohl o dovolání rozhodnout bez zbytečných průtahů, zpravidla bez nařízení jednání.

Podáním dovolání se ex lege neodkládá právní moc ani vykonatelnost napadeného rozhodnutí. Dovolací soud však může i bez návrhu usnesením odložit vykonatelnost napadeného rozhodnutí v případě, že by neprodleným výkonem napadeného rozhodnutí mohla být dovolateli způsobena újma na jeho právech.

IV.2.2. Žaloba na obnovu řízení

Žalobou na obnovu řízení lze docílit, že řízení jednou již pravomocně skončené proběhne znovu. Lze jí napadnout jak pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně, tak pravomocné rozhodnutí soudu odvolacího. Její funkce spočívá v nápravě vadných rozhodnutí ve věci samé, tj. rozhodnutí meritorních. Jejím prostřednictvím se tedy nelze domáhat nápravy případných pochybení při právním posouzení věci nebo procesně právních vad.

V souvislosti se znovuzavedením žaloby pro zmatečnost novelou občanského soudního řádu, provedenou zákonem č. 30/2000 Sb., došlo k některým změnám i v právní úpravě obnovy řízení. Výraznou změnou byla změna v označení, kdy namísto obnovy řízení je tento mimořádný opravný prostředek nazýván žalobou na obnovu řízení. K dalším změnám došlo zejména v ustanoveních o její přípustnosti a důvodech (§ 228 OSŘ) a o lhůtách k jejímu podání (§233 OSŘ). V právní úpravě řízení a rozhodnutí o obnově k podstatnějším změnám

nedošlo. Naopak některá ustanovení týkající se náležitostí podání, řízení a rozhodnutí o žalobě jsou oběma žalobám společná.

IV.2.3. Žaloba pro zmatečnost

Žaloba pro zmatečnost byla do platné právní úpravy zavedena novelou občanského soudního řádu, provedenou zákonem č. 30/2000Sb., účinnou od 1.1.2001. Je prostředkem k odstranění procesně právních nedostatků v řízení jak před soudem prvního stupně, tak před soudem odvolacím. Do roku 2000 bylo možné dosáhnout nápravy těchto vad prostřednictvím dovolání.

IV.3. Systematika úpravy v OSŘ

Opravné prostředky jsou upraveny v části čtvrté občanského soudního řádu. Zákon nerozlišuje opravné prostředky na řádné a mimořádné. Část čtvrtá občanského soudního řádu je členěna do tří hlav, přičemž odvolání a dovolání jsou upraveny samostatně ve zvláštních hlavách, zatímco žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost jsou upraveny společně v hlavě jedné.

Uvedení obou žalob ve společné hlavě je dosti problematické. Samostatně je žaloba na obnovu řízení upravena v § 228 a 233 OSŘ, pouze o žalobě pro zmatečnost pojednává § 229 a 234 OSŘ. Řada ustanovení jsou však společná oběma institutům. Zjednodušeně se dá říci, že pokud zákon hovoří o „žalobě“ má na mysli jak žalobu na obnovu řízení, tak žalobu pro zmatečnost. Při čtení zákona je však na místě zvýšená pozornost, neboť i v rámci jednoho paragrafu, mohou jednotlivé odstavce upravovat každou z žalob samostatně.¹⁵ Dokonce i

¹⁵ Tak je tomu například v § 235e OSŘ, kdy odstavec první upravuje rozhodnutí o žalobě na obnovu řízení, odstavec druhý rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost. Odstavce třetí a čtvrtý jsou pro obě žaloby společné.

v rámci jednoho odstavce je možné, že jedna z vět upravuje společně obě žaloby, zatímco jiná se vztahuje pouze k jedné z nich.¹⁶

¹⁶ Viz § 235a odst. 1, ve kterém je věta první společná žalobě na obnovu řízení i žalobě pro zmatečnost. Věta druhá pojednává pouze o žalobě pro zmatečnost.

V. ŽALOBA NA OBNOVU ŘÍZENÍ

V.1. Pojem a účel žaloby na obnovu řízení

Žaloba na obnovu řízení je, jak bylo již výše řečeno, mimořádným opravným prostředkem, kterým je možno napravit pochybení ve zjištění skutkového stavu. Je upravena v hlavě druhé části čtvrté, § 228 až 235i občanského soudního řádu.

V.2. Předmět žaloby na obnovu řízení

Žalobou na obnovu řízení může účastník napadnout jen z taxativně stanovených důvodů uvedených v § 228 odst.1 pod písmeny a) a b) OSŘ pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé a kterým bylo řízení skončeno. Toto rozhodnutí může být vydáno buď ve formě rozsudku nebo usnesení.

Lze-li důvody obnovy řízení vztáhnout na předpoklady, za kterých bylo rozhodnutí vydáno, je žaloba na obnovu řízení také přípustná proti pravomocnému usnesení, kterým byl schválen smír, proti pravomocnému platebnímu rozkazu, proti pravomocnému rozsudku pro uznání i proti pravomocnému rozsudku pro zmeškání.

Vzhledem k tomu, že předpokladem pro vydání rozsudku pro zmeškání i rozsudku pro uznání není provedení dokazování, může být důvodem obnovy pouze žalobní důvod podle § 228 odst.1 písm.a OSŘ (viz. kap. V.3.1.).

Vydání platebního rozkazu podle § 172 až 175 OSŘ je řízením zkráceným, ve kterém se neprovádí dokazování, tudíž žalobní důvod podle § 228 odst.1 písm.b OSŘ (viz. kap. V.3.2.) také nelze použít.

V.2.1. Nepřípustnost žaloby na obnovu řízení

Nepřípustnost žaloby na obnovu řízení je upravena v ustanovení § 230 odst. 1 a 2 OSŘ.

Žaloba není v první řadě přípustná proti rozsudkům o zániku, resp. neexistenci manželství. Vzhledem k tomu, že se jedná o statusový rozsudek, kterým je nastolen zásadní právní stav a s ohledem na princip zachování právní jistoty by bylo případné obnovené řízení nežádoucí. Na druhé straně je možné řízení obnovit v případě, kdy byl návrh na rozvod nebo na určení neplatnosti resp. neexistence manželství zamítnut.

Dále je žaloba nepřípustná pokud směřuje jen proti výrokům rozhodnutí o nákladech řízení, o lhůtě k plnění a o předběžné vykonatelnosti. Tyto výroky sice mohou být v obnoveném řízení změněny, ale pouze jsou-li napadnuty společně s meritorním rozhodnutím.

Odůvodnění rozhodnutí není samo o sobě závazné, proto také nemůže být napadnuto žalobou na obnovu řízení.

Žaloba na obnovu řízení není rovněž přípustná proti rozhodnutím, jejichž změny nebo zrušení lze dosáhnout jinak. Toto ustanovení vyjadřuje zásadu efektivnosti procesních postupů. Například zjistí-li soud v průběhu dědického řízení nový majetek zůstavitele, provede potřebnou opravu v soupise zůstavitelova majetku novým usnesením (§175o OSŘ). Také objevení zůstavitelova majetku nebo dluhu po právní moci rozhodnutí není důvodem obnovy řízení, nýbrž je o tomto nově objeveném majetku nebo dluhu provedeno dědické řízení (R 37/1974).

Žaloba je také nepřípustná, stanoví-li tak speciálně občanský soudní řád¹⁷ nebo zvláštní zákon¹⁸.

¹⁷ např. v § 200i odst.3, § 200 u odst.3, § 200x odst.5 OSŘ.

¹⁸ např. § 68a odst.1 Obch.z.

Žalobou na obnovu řízení nelze napadnout rozhodnutí Nejvyššího soudu, rozhodnutí vydané v exekučním řízení ani ve věcech konkursních a vyrovnacích.¹⁹

V.3. Důvody obnovy řízení

Řízení může být obnoveno pouze z taxativně stanovených důvodů uvedených v § 228 odst.1 pod písmeny a) a b) OSŘ a lze je rozdělit do dvou základních skupin, které uvádím samostatně v kapitolách V.3.1. a V.3.2.

V.3.1. Žalobní důvody podle § 228 odst. 1 písm.a OSŘ

Do první kategorie patří skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které účastník nemohl bez své viny použít v původním řízení, pokud mohou přivodit pro něho příznivější rozhodnutí ve věci.

Tyto skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy sice existovaly již v době původního řízení, ale nemohly v něm být použity proto, že nebyly tvrzeny žádným účastníkem a ani v původním řízení nevyšly najevo jinak. Žalobním důvodem může být například rozhodnutí vydané teprve po skočení původního řízení.

Vzhledem k zásadě volného hodnocení důkazů²⁰ soudem však důvodem obnovy řízení nemohou být důkazy, které byly účastníky řízení navrženy, ale soud je pokládal za nerozhodné a proto k jejich dokazování nepřikročil. (R 19/1975)

Důvodem obnovy také nemůže být důkaz, který byl účastníkovi znám již v době konání původního řízení, ale nenavrl jej proto, že skutečnost, která by jím mohla být prokázána nebyla druhým účastníkem popřena. (R 31/2003)

¹⁹ § 66b odst.5 ZKV

²⁰ § 132 OSŘ

V.3.2. Žalobní důvody podle § 228 odst. 1 písm.b OSŘ

Druhou kategorií důvodů obnovy tvoří důkazy, které nemohly být provedeny v původním řízení. Tato situace může nastat pro překážky objektivní povahy, např. označený svědek byl neznámého pobytu nebo se nedostavil z důvodu nemoci, nebylo možno zajistit označený listinný důkaz.

V.3.3. Obecná ustanovení o důvodech obnovy řízení

Oběma výše uvedeným důvodům je společné, že mohou být uplatňovány v případě, přivedí-li pro účastníka příznivější rozhodnutí ve věci. Toto hledisko posuzuje soud již při rozhodování o povolení obnovy. Judikatura dovodila, že pro rozhodnutí o návrhu na obnovu řízení stačí, je-li pravděpodobné, že tyto skutečnosti, rozhodnutí a důkazy mohou pro navrhovatele přivodit příznivější rozhodnutí. (R 6/1968)

V.4. Žalobní legitimace

K žalobě na obnovu řízení je legitimován účastník původního řízení, případně jeho právní nástupce (v případě universální nebo singulární sukcese). To neplatí pro účastníka jemuž bylo napadeným rozhodnutím plně vyhověno. (§ 228 OSŘ)

Ve zvláštních případech, uvedených v § 231 odst.1 OSŘ, může žalobu na obnovu řízení podat též vedlejší účastník. Může tak učinit tehdy, vstoupil-li již do původního řízení a podporovaný účastník s tím souhlasí.

Státní zastupitelství ani Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových žalobu na obnovu řízení podat nemůže.

V.5. Náležitosti žaloby na obnovu řízení

Žaloba na obnovu řízení musí obsahovat jednak obecné náležitosti a jednak náležitosti zvláštní, typické právě pro tento institut.

Mezi obecné náležitosti dle § 42 odst.4 OSŘ patří:

- a) označení soudu, kterému je žaloba určena;
- b) označení osoby, která ji podává;²¹
- c) označení věci, které se týká;
- d) žalobní petit;
- e) podpis a datum.

Zvláštními náležitostmi dle § 232 odst.1 OSŘ jsou:

- a) označení rozhodnutí, proti němuž žaloba směřuje;
- b) vymezení rozsahu, v jakém je rozhodnutí napadáno;
- c) důvod obnovy řízení;
- d) důkaz svědčící včasnému podání žaloby;
- e) žalobní petit.

Naproti tomu nezbytnou náležitostí žaloby na obnovu řízení není označení účastníků řízení. Kromě osoby, která podala žalobu na obnovu řízení jsou jimi také osoby, jež se účastnily řízení v jeho předchozích fázích.

V.6. Lhůty pro podání žaloby na obnovu řízení

Občanský soudní řád vymezuje lhůty pro podání žaloby na obnovu řízení v § 233 a 235 a obecně se na ně vztahuje též § 55 až 58. Zákon zde rozlišuje lhůtu subjektivní a objektivní. Obě lhůty jsou lhůtami procesními. Uplynutím objektivní lhůty zaniká možnost podání žaloby a to i v případě, že by subjektivní lhůta ještě běžela. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je, jestliže jako důvod obnovy řízení je

²¹ R V/1968, s.49: V rozhodnutích o návrhu na obnovu řízení je třeba označovat účastníky řízení podle jejich procesního postavení v původním řízení, ovšem s uvedením, kdo z nich podal návrh na obnovu („k návrhu žalovaného na obnovu řízení“).

uplatněno nové rozhodnutí, z něhož vyplývá, že trestní rozsudek, rozhodnutí o přestupku nebo rozhodnutí o jiném správním deliktu, na němž záviselo napadené rozhodnutí, byly později řádným procesním způsobem zrušeny. V tomto případě není podání žaloby na obnovu řízení omezeno objektivní lhůtou, ale pouze lhůtou subjektivní. To znamená, že žaloba je podána včas, pokud je uplatněna do tří měsíců od doby, kdy se žalobce o tomto novém rozhodnutí dozví.

V.6.1. Subjektivní lhůta

Subjektivní lhůta pro podání žaloby na obnovu řízení je upravena v § 233 odst.1 OSŘ a trvá tři měsíce. Její počátek zákon váže na dobu, kdy se žalobce o důvodu obnovy dozvěděl nebo na dobu kdy tento důvod obnovy mohl uplatnit. Zároveň však stanoví, že běh subjektivní lhůty neskončí před uplynutím tří měsíců od právní moci napadeného rozhodnutí. Toto pravidlo odráží výše zmíněnou zásadu neúplné apelace, ve které platí, že až na výjimky stanovené v § 205a OSŘ nové skutečnosti a důkazy mohou účastníci uplatnit pouze cestou žaloby na obnovu řízení a nikoliv je uplatňovat v odvolacím řízení.

V.6.2. Objektivní lhůta

Objektivní lhůtu pro podání žaloby na obnovu řízení upravuje § 233 odst.2 OSŘ a trvá tři roky. Počíná běžet od právní moci napadeného rozhodnutí. Jak jsem již výše uvedla, tato lhůta může být prolomena v případě, že rozhodnutí bylo vydáno na základě trestního rozsudku nebo rozhodnutí o přestupku nebo jiném správním deliktu, které byly později podle příslušných právních předpisů zrušeny. V tomto případě nastupují podmínky subjektivní lhůty, tedy žaloba je podána včas, pokud je podána do tří měsíců od doby, kdy se žalobce o takovém novém rozhodnutí dozvěděl.

V.6.3. Běh lhůt

Jelikož lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost jsou lhůtami procesními, postačí, je-li žaloba posledního dne lhůty podána u soudu nebo odevzdána orgánu, který má povinnost ji soudu doručit (§ 57 odst.3 OSŘ).²²

Důkazní břemeno zachování běhu lhůty nese dle § 232 OSŘ žalobce, který musí v žalobě vylíčit skutečnosti svědčící o tom, že je žaloba podána včas. Toto pravidlo je obzvláště důležité při dokazování běhu subjektivní lhůty.

V.6.4. Zamítnutí žaloby na obnovu řízení pro opožděnost

Byla-li žaloba podána opožděně, soud ji usnesením zamítne. U žaloby na obnovu řízení nelze prominout zmeškání lhůt (§ 235 odst.1 OSŘ). Tím je vyloučeno použití § 58 OSŘ, který upravuje institut prominutí zmeškání lhůty.

Má-li být žaloba na obnovu řízení zamítnuta pro zmeškání objektivní lhůty, může tak soud učinit bez nařízení jednání (§ 235f OSŘ). Z důvodu zmeškání subjektivní lhůty musí být jednání nařízeno vždy, jelikož se zde předpokládá dokazování počátku běhu této lhůty.

V.7. Řízení o žalobě na obnovu řízení

Řízení o žalobě na obnovu řízení můžeme rozdělit dvou fází. V první fázi soud nejprve rozhoduje o samotném povolení obnovy (*iudicium rescindens*). Pokud je obnova povolena, nastupuje fáze druhá, ve které se věc znovu projedná (*iudicium rescissorium*).²³

Obecně platí zásada, že řízení o žalobě na obnovu řízení je řízením s jednáním. Výjimkou z této zásady je a soud může žalobu

²² Taxativní výčet doručujících orgánů je uveden v § 45a OSŘ.

²³ *Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha : Linde, 2006, s. 480.*

zamítnout bez jednání, byla-li zmeškána objektivní lhůta nebo byla-li žaloba podána neoprávněnou osobou. (§ 235f OSŘ)

Žalobu na obnovu řízení projedná a rozhodne o ní soud, který o věci rozhodoval v prvním stupni (§ 235a odst.1 věta první OSŘ). Toto pravidlo platí i v případě, byla-li žaloba podána proti rozhodnutí soudu odvolacího.

Z výše uvedeného důvodu i vzhledem k ustanovení § 235a odst.2 OSŘ je patrné, že řízení o žalobě na obnovu proběhne přiměřeně podle pravidel o řízení v prvním stupni. Platí však, že úprava v hlavě druhé části čtvrté občanského soudního řádu je k těmto pravidlům *lex specialis*. Zákon v § 235b odst.2 OSŘ výslovně vylučuje použití § 92, 97 a 98 OSŘ, které upravují instituty přistoupení dalšího účastníka, záměnu účastníka, uplatnění vzájemných žalob a námitku započtení, neboť ty již z povahy věci v tomto řízení nepřicházejí v úvahu.

V.7.1. Řízení o povolení obnovy (iudicium rescindens)

Je možné, že spolu s žalobou na obnovu řízení je proti stejnému rozhodnutí podána též žaloba pro zmatečnost. Pokud je k oběma řízením příslušný stejný soud, je povinen obě řízení usnesením spojit.²⁴ Pokud jsou k řízení příslušné rozdílné soudy, ke **spojení řízení** dojít nemůže.

Pokud je stejné rozhodnutí napadeno současně všemi mimořádnými opravnými prostředky, soud řízení o žalobě na obnovu **řízení přeruší** až do rozhodnutí dovolacího soudu. Poté pokračuje v řízení a to tak, že je-li napadené rozhodnutí dovolacím soudem zrušeno, řízení o žalobě na obnovu řízení zastaví. V případě, že napadené rozhodnutí zrušeno nebude, soud pokračuje v řízení obvyklým postupem.

²⁴ § 235b odst.1, § 112 OSŘ

Je-li pravděpodobné, že žalobě na obnovu řízení bude vyhověno, může soud nařít **odklad vykonatelnosti** napadeného rozhodnutí o věci (§ 235c OSŘ). Soud tak může učinit i bez návrhu. Toto ustanovení má zabránit tomu, aby případný výkon žalobou napadeného rozhodnutí nezmařil výkon rozhodnutí v obnoveném řízení. Soud o odložení vykonatelnosti rozhoduje usnesením, které však může později zrušit, ukáže-li se, že žalobě vyhověno nebude.

Pokud se týká **rozsahu přezkumné činnosti**, je soud vázán žalobním petitem navrhovatele. Ten ho může změnit pouze po dobu trvání lhůty k žalobě (§ 232 odst.2 OSŘ). Zákodárce však v § 235d pod písmeny a) až d) OSŘ uvádí případy, kdy soud není žalobním petitem vázán. Jedná se o:

- a) věci, v nichž lze řízení zahájit i bez návrhu;²⁵
- b) případy, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který žalobou nebyl dotčen;²⁶
- c) případy, kdy jde o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, a kde platí úkony jednoho z nich i pro ostatní (§ 91 odst.2 OSŘ);²⁷
- d) případ, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, tj. žalobní petit tento způsob nemůže vyloučit.

První fáze řízení o žalobě na obnovu řízení **končí usnesením** soudu, kterým je žaloba buď zamítnuta nebo je povolena obnova řízení. Zamítá-li soud žalobu na obnovu řízení, musí též rozhodnout o

²⁵ Bez návrhu může soud podle § 81 OSŘ zahájit řízení ve věcech péče o nezletilé, o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, o způsobilosti k právním úkonům, opatrovnické, o prohlášení za mrtvého, o dědictví, o určení, zda tu manželství je či není a v dalších řízeních, kde to připouští zákon.

²⁶ Výrok o výživném je závislý na výroku o určení otcovství, výrok o vypořádání podílového spoluvlastnictví je závislý na výroku o zrušení podílového spoluvlastnictví, atd.

²⁷ Například nerozlučné společenství matky a dítěte ve sporu o určení otcovství.

náhradě nákladů řízení. (K rozhodnutí o nákladech řízení viz kapitola V.8.3.).

Jak jsem již výše uvedla, jedno rozhodnutí, může být napadeno jak žalobou na obnovu řízení, tak žalobou pro zmatečnost. Ve vztahu mezi oběma žalobami má přednost rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost. Toto rozhodnutí přirozeně ovlivňuje rozhodnutí o tom, zda je možno řízení obnovit. Neboť obnovu řízení lze povolit, jen když soud žalobu pro zmatečnost zamítne, odmítne nebo o ní zastaví řízení (§ 235e odst.3 OSŘ).

Podobným případem je i situace, kdy o stejném rozhodnutí probíhá řízení u dovolacího soudu. Neboť bylo-li napadené rozhodnutí dovolacím soudem zrušeno, soud musí řízení o žalobě na obnovu řízení zastavit (§ 235e odst.4 OSŘ).

V.7.2. Řízení po povolení obnovy (iudicium rescissorium)

Povolení obnovy řízení má velmi důležitý důsledek. Právní mocí usnesení o povolení obnovy řízení se ze zákona **odkládá vykonatelnost** napadeného rozhodnutí bez dalšího rozhodnutí soudu (§ 235g OSŘ). Je však možné, že tak bylo již učiněno v první fázi řízení o žalobě na obnovu podle § 235c OSŘ (viz výše).

Po povolení obnovy řízení, rozhoduje soud prvního stupně. Věc je znovu projednána, jakmile usnesení o povolení obnovy řízení nabude právní moci. V tomto řízení se pak přihlédne ke všemu, co vyšlo najevo v původním řízení i v řízení o povolení obnovy. (§ 235h odst.1 věta první OSŘ)

V této fázi řízení může soud rozhodnout dvojím způsobem:

1. žalobu na obnovu řízení zamítne – soud tak učiní usnesením a to v případě, že shledá napadené rozhodnutí věcně správným;
2. vydá nové rozhodnutí – pokud shledá pochybení ve zjištění skutkového stavu. Toto nové rozhodnutí nahrazuje rozhodnutí původní, protože v rámci řízení o žalobě na obnovu se napadené rozhodnutí

nezrušuje. Že jde o změnu původního rozhodnutí je třeba vyjádřit i ve výroku nového rozhodnutí.

Nové rozhodnutí nemůže mít vliv na právní vztahy třetích osob, které se odvíjely od rozhodnutí původního nebo jím byly dotčeny. Právní vztahy těchto třetích osob budou nadále posuzovány právě s ohledem na původní pravomocné rozhodnutí a tyto osoby nemohou svých práv a povinností pozbýt jen proto, že původní rozhodnutí bylo zrušeno nebo změněno a právní vztahy účastníků řízení byly upraveny jinak.

V.7.3. Náklady řízení

O nákladech řízení soud rozhoduje vždy na konci řízení. Proto, zamítá-li žalobu na obnovu řízení, musí též rozhodnout i o nákladech řízení. V případě, že soud v první fázi žalobě vyhoví, rozhodne o nákladech řízení až v obnoveném řízení.

VI. ŽALOBA PRO ZMATEČNOST

VI.1. Pojem a účel žaloby pro zmatečnost

Žaloba pro zmatečnost byla s účinností od 1.1.2001 zavedena do českého právního řádu novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. Jejím účelem je náprava závažných nedostatků procesně právní povahy, které se vyskytly v řízení před soudem prvního stupně nebo v řízení před soudem odvolacím. Nedostatky procesně právní povahy, též nazývané **zmatečnosti**, jsou takové vady řízení, které znamenají porušení základních principů řízení před soudem. Takovéto vady v řízení jsou důvodem pro to, aby rozhodnutí v něm vydané bylo zrušeno bez ohledu na to, je-li věcně správné či nikoliv.

Tento mimořádný opravný prostředek byl přiřazen k žalobě na obnovu řízení, s níž jej pojí řada společných ustanovení. Společná pro obě žaloby jsou některá ustanovení týkající se náležitostí podání žaloby a řízení a rozhodnutí o žalobě. Samostatná úprava žaloby pro zmatečnost se týká její přípustnosti a důvodů jejího podání.

Před účinností výše zmíněné novely bylo možné dosáhnout nápravy těchto vad prostřednictvím dovolání. Dovolací soud byl povinen k nim přihlížet, i když nebyly v dovolání uplatněny. V současné právní úpravě jsou důvody žaloby pro zmatečnost z velké části totožné s důvody přípustnosti dovolání podle § 237 odst.1 OSŘ ve znění do 31.12.2000.

VI.2. Předmět žaloby pro zmatečnost

Žalobu pro zmatečnost lze podat jen proti rozhodnutím uvedeným v § 229 OSŘ a jen z taxativně stanovených důvodů uvedených v odstavcích prvním až čtvrtém.

Především účastník může žalobou pro zmatečnost napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího,

kterým bylo řízení skončeno, a to z taxativně stanovených důvodů uvedených v § 229 odst.1 pod písmeny a) až g) OSŘ.

Dále z důvodů podle § 229 odst.2 pod písmeny a) až c) OSŘ může účastník podat žalobu pro zmatečnost proti pravomocnému rozhodnutí nebo pravomocnému platebnímu rozkazu (popřípadě směnečnému nebo šekovému platebnímu rozkazu) soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé.

Pokud byla účastníkovi nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem (§ 229 odst. 3 OSŘ), může žalobou pro zmatečnost napadnout též meritorní pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu.

Způsobilým předmětem žaloby pro zmatečnost je také pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno tak, že odvolací soud odvolání odmítl nebo zastavil odvolací řízení (§ 229 odst.4 OSŘ).

VI.2.1. Nepřípustnost žaloby pro zmatečnost

Nepřípustnost žaloby pro zmatečnost je upravena v ustanovení § 230 odst. 1 a 3 OSŘ, kdy odstavce první je oběma žalobám společný. Proto krátká rekapitulace.

V první řadě žaloba pro zmatečnost není přípustná proti rozsudkům o zániku, resp. neexistenci manželství. Je to z toho důvodu, že jde o statusový rozsudek, kterým je nastolen zásadní právní stav a s ohledem na zachování právní jistoty by bylo případné obnovené řízení nežádoucí. Na druhé straně je možné řízení obnovit v případě, kdy byl návrh na rozvod nebo na určení neplatnosti resp. neexistence manželství zamítnut.

Dále je žaloba pro zmatečnost nepřípustná pokud směřuje jen proti výrokům rozhodnutí o nákladech řízení, o lhůtě k plnění a o předběžné vykonatelnosti. Tyto výroky sice mohou být v obnoveném

řízení změněny, ale pouze jsou-li napadnuty společně s meritorním rozhodnutím.

Odůvodnění rozhodnutí není samo o sobě závazné, proto také nemůže být napadnuto žalobou pro zmatečnost.

Samostatným ustanovením týkajícím se pouze žaloby pro zmatečnost je odstavec třetí, který stanoví, že žaloba pro zmatečnost není přípustná proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě pro zmatečnost, což plyne z povahy věci.

Žaloba je také nepřipustná, stanoví-li tak speciálně občanský soudní řád²⁸ nebo zvláštní zákon.

Žaloba pro zmatečnost není způsobilým opravným prostředkem proti rozhodnutí Nejvyššího soudu.

VI.3. Důvody zmatečnosti

Důvody, pro které je možné podat žalobu pro zmatečnost, jsou uvedeny v § 229 OSŘ a lze je rozdělit do čtyř základních kategorií, které uvádím samostatně v následujících kapitolách VI.3.1. až VI.3.4.

VI.3.1. Žalobní důvody podle § 229 odst. 1 OSŘ

Do první skupiny se řadí taková pravomocná rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno, jestliže je lze napadnout taxativně stanovenými důvody zmatečnosti v § 229 odst. 1 OSŘ, uvedenými pod písmeny a až g:

- a) nebyla dána pravomoc soudu - tedy skutečnost, že bylo rozhodnuto ve věci, která nenáleží vůbec do pravomoci soudů;
- b) v řízení vystupoval účastník, který neměl způsobilost být účastníkem řízení;

²⁸ např. v § 200i odst.3, § 200 u odst.3, § 200x odst.5 OSŘ.

c) účastník neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat a nebyl řádně zastoupen - tento důvod se týká prakticky výlučně fyzických osob;

d) nebyl podán návrh na zahájení řízení, ačkoliv podle zákona ho bylo třeba - tedy řízení, které bylo lze zahájit jen na návrh a soud je vede přesto, že řádný návrh (žaloba) nebyl podán;

e) v řízení rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící – v tomto případě však platí, že i když bylo nadřízeným soudem rozhodnuto v průběhu řízení, že soudce nebo přisedící nejsou vyloučení, jde přesto o zmatečnost, jestliže se následně zjistí, že tu důvod k vyloučení byl;

f) skutečnost, že soud, který rozhodoval, byl nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát - jde nejen o případ, kdy místo senátu rozhodoval pouze samosoudce, ale i o případ, kdy rozhodoval vyšší soudní úředník, justiční čekatel nebo soudní tajemník, ačkoliv k tomu nebyli oprávněni. Dále je zmatečné i řízení, v němž ve věci jednal a rozhodl jiný senát (resp. předseda senátu, samosoudce), než stanovil rozvrh práce, neboť tím došlo k porušení ústavní zásady, podle níž má každý právo na svého zákonného soudce;

g) případ, kdy bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce nebo přisedícího - mezi trestným činem soudce a pro účastníka nepříznivým rozhodnutím musí být dána příčinná souvislost.

VI.3.2. Žalobní důvody podle § 228 odst. 2 OSŘ

Do druhé skupiny se řadí takové důvody k podání žaloby pro zmatečnost, které směřují proti rozhodnutí soudu I.stupně nebo odvolacího soudu, jimiž bylo řízení skončeno ve věci samé, tedy rozsudkem, platebním rozkazem, směnečným či šekovým platebním rozkazem nebo usnesením o věci samé. Podle § 228 odst. 2 OSŘ jsou jimi následující důvody uvedené pod písmeny a) až c):

- a) v téže věci bylo již dříve zahájeno řízení – zde se jedná o překážku litispendence, tedy o procesní podmínku, že projednání a rozhodnutí věci nebrání překážka již probíhajícího řízení v téže věci;
- b) v téže věci bylo již dříve pravomocně rozhodnuto – tedy překážka rei iudicate, tj. nesplnění procesní podmínky, že projednání a rozhodnutí věci nesmí bránit překážka věci pravomocně rozhodnuté;²⁹
- c) v případě, kdy odvolací soud (nikoliv jen soud I.stupně) zamítl návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce), neboť vykonávané rozhodnutí nebylo po materiální stránce vykonatelné, a to zpravidla proto, že povinnost v něm uložená nebyla dostatečně individualizována, čili stanovena konkrétně a přesně. Na roveň zamítnutí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí je třeba postavit rozhodnutí odvolacího soudu, jímž byl ze stejných důvodů výkon rozhodnutí zastaven.

VI.3.3. Žalobní důvody podle § 228 odst. 3 OSŘ

Třetí skupinu důvodů, pro které lze podat žalobu pro zmatečnost tvoří pravomocná rozhodnutí ve věci samé, vydané odvolacím soudem, jestliže byla v průběhu řízení účastníkovi nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem.

V tomto případě musí žalobu pro zmatečnost podat ten účastník, kterého se tento důvod zmatečnosti přímo týká, tedy kterému bylo znemožněno vykonat jeho procesní práva.

Takto je třeba hodnotit situaci, kdy k odnětí možnosti jednat před soudem došlo nejen v odvolacím řízení, ale i pokud k tomu došlo v řízení před soudem I.stupně a odvolací soud nezjednal nápravu. O takové případy se jedná například tehdy, bylo-li jednáno v nepřítomnosti účastníka, který nebyl řádně k jednání obeslán, nebo

²⁹ Oba výše uvedené zmatečnostní důvody obsahují požadavek totožnosti věci. Ta je dána buď totožností na straně účastníků nebo totožností kauzy, tzn. jak žalobního nároku, tak žalobního důvodu.

jestliže soud jednal jen s opatrovníkem účastníka, ačkoliv nebyl důvod mu opatrovníka vůbec ustanovovat apod.

VI.3.4. Žalobní důvody podle § 228 odst. 4 OSŘ

Poslední skupina důvodů k podání žaloby pro zmatečnost je uvedena v § 228 odst. 4 OSŘ, který stanoví, že žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout rovněž pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo zastaveno odvolací řízení. I v tomto případě platí, že žalobu pro zmatečnost může podat pouze ten účastník, kterého se tento důvod zmatečnosti přímo týká.

Zákon zde neuvádí žádné bližší důvody, ale je zřejmé, že tímto důvodem je chybný, tedy v rozporu se zákonem, závěr odvolacího soudu, podle něhož odvolání muselo být odmítnuto nebo že odvolací řízení muselo být zastaveno.

K odmítnutí odvolání může dojít v případě, bylo-li podáno někým, kdo k odvolání není oprávněn nebo směřuje-li proti rozhodnutí, proti němuž není odvolání přípustné,³⁰ bylo-li podáno opožděně³¹ nebo podání trpělo vadami, které nebyly řádně odstraněny.³²

Odvolací soud může zastavit odvolací řízení pro nedostatek podmínek řízení³³ nebo bylo-li odvolání vzato zpět.³⁴

VI.4. Žalobní legitimace

K žalobě pro zmatečnost je legitimován účastník původního řízení, případně jeho právní nástupce (v případě universální nebo singulární sukcese). To neplatí pro účastníka, jemuž bylo napadeným

³⁰ . Tj. nedostatek subjektivní nebo objektivní přípustnosti podle § 218 OSŘ.

³¹ § 218a OSŘ v souvislosti s § 208 odst.1 OSŘ.

³² § 211 a § 43 odst.2 OSŘ.

³³ § 211 a § 104 OSŘ

³⁴ § 207 odst.2 OSŘ

rozhodnutím plně vyhověno nebo mu nebyla způsobena žádná újma na jeho právech. (§ 229 OSŘ)

Ve zvláštních případech, uvedených v § 231 OSŘ, může žalobu pro zmatečnost podat též vedlejší účastník a státní zastupitelství a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Vedlejší účastník tak může učinit v případě, vstoupil-li do původního řízení a souhlasí-li s tím podporovaný účastník.

Podle ustanovení § 231 odst.2 OSŘ je státní zastupitelství legitimováno k podání žaloby pro zmatečnost pouze ve věcech taxativně uvedených v § 35 odst.1 OSŘ.³⁵ Obecně lze říci, že státní zastupitelství vstoupí do zahájeného řízení, má-li za to, že jeho účast v řízení je odůvodněna veřejným zájmem. Pokud se státní zastupitelství účastnilo již původního řízení musí dodržet obecné podmínky k podání žaloby dle § 229 OSŘ. V případě že účastníkem původního řízení nebylo, může podat žalobu pouze dokud některému účastníku běží lhůta k žalobě a jestliže současně s ní vstoupí do řízení. K podání žaloby pro zmatečnost je příslušné státní zastupitelství působící u soudu, který je oprávněn projednat žalobu pro zmatečnost a rozhodnout o ní.³⁶

Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových může podat žalobu pro zmatečnost pouze za podmínek uvedených v § 35a OSŘ.³⁷

³⁵ Státní zastupitelství je oprávněno zejména vstupovat do následujících řízeníh:

- ve věci vyslovení přípustnosti převzetí a držení v ústavu zdravotnické péče,
- ve věci obchodního rejstříku, nadačního rejstříku a rejstříku obecně prospěšných společností,
- konkurzního a vyrovnacího řízení a do řízení těmito řízeními vyvolanými,
- o umoření listin
- ve věcech některých otázek obchodních společností, družstev a jiných právnických osob (§ 200e OSŘ)

³⁶ Blíže Rc 47/2000.

³⁷ § 35a dále odkazuje na § 3, 4 a 6 zákona č. 201/2002 Sb., o úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Pokud nebyl účastníkem původního řízení, může žalobu podat dokud běží lhůta některému z účastníků, jestliže současně vstoupí do řízení.

VI.5. Náležitosti žaloby pro zmatečnost

Žaloba pro zmatečnost musí obsahovat jednak obecné náležitosti a jednak náležitosti zvláštní, typické právě pro tento institut.

Mezi obecné náležitosti dle § 42 odst.4 OSŘ patří:

- a) označení soudu, kterému je žaloba určena;
- b) označení toho, kdo ji podává;
- c) označení věci, které se týká;
- d) žalobní petit;
- e) podpis a datum.

Zvláštními náležitostmi dle § 232 odst.1 OSŘ jsou:

- a) označení rozhodnutí, proti němuž žaloba směřuje;
- b) vymezení rozsahu, v jakém je rozhodnutí napadáno;
- c) důvod zmatečnosti;
- d) důkaz svědčící včasnému podání žaloby;
- e) žalobní petit.

Naproti tomu nezbytnou náležitostí žaloby pro zmatečnost není označení účastníků řízení. Kromě osoby, která žalobu pro zmatečnost podala jsou jimi také osoby, jež se účastnily řízení v jeho předchozích fázích.

VI.6. Lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost

Občanský soudní řád vymezuje lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost v § 234 a 235 a obecně se na ně vztahuje též § 55 až 58 OSŘ. Tato lhůta má **zásadně povahu objektivní** a trvá **tři měsíce** od právní moci daného rozhodnutí. Ve zvláštních případech, taxativně v zákoně uvedených, má tato tříměsíční lhůta k podání žaloby pro zmatečnost **subjektivně stanovený počátek běhu lhůty**.

Subjektivní počátek běhu lhůty k podání žaloby pro zmatečnost je podle § 234 odstavce druhého až pátého OSŘ stanoven v těchto následujících případech:

a) pokud je důvodem podání žaloby pro zmatečnost skutečnost, že účastník neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat a nebyl řádně zastoupen, počíná tříměsíční lhůta k podání běžet dnem, kdy účastníku byl ustanoven zástupce nebo kdy odpadla překážka, pro kterou nemohl před soudem samostatně jednat nebo pro kterou nemohl před soudem vystupovat;³⁸

b) v případě zmatečnosti, kdy rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící počíná tato lhůta běžet dnem, kdy se ten, kdo žalobu podává, o důvodu zmatečnosti dozvěděl;³⁹

c) pokud bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce nebo přisedícího lze žalobu podat ve lhůtě tří měsíců od té doby kdy se ten, kdo žalobu podává, o důvodu zmatečnosti dozvěděl;⁴⁰

d) pokud byl odvolacím soudem pravomocně zamítnut návrh na nařízení výkonu těchto rozhodnutí z důvodu, že povinnosti rozsudkem, usnesením nebo platebním rozkazem uložené nelze vykonat, lze žalobu podat ve lhůtě tří měsíců od právní moci usnesení odvolacího soudu o zamítnutí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí.⁴¹

V případech pod výše uvedeným odkazem a) a b) je subjektivně stanovený počátek běhu tříměsíční lhůty omezen **objektivní lhůtou tři roky**, tj. žaloba nemůže být podána déle než tři roky od právní moci napadeného rozhodnutí.

Podle § 235 odst.1 OSŘ není dovoleno, aby soud prominul zmeškání zákonem stanovených lhůt. Má-li být žaloba pro zmatečnost **zamítnuta pro zmeškání** objektivní lhůty, může tak soud učinit bez

³⁸ § 234 odst.2 OSŘ a žalobní důvod dle § 229 odst.1 písm.c) OSŘ

³⁹ § 234 odst.3 OSŘ a žalobní důvod dle § 229 odst.1 písm.e) OSŘ

⁴⁰ § 234 odst.4 OSŘ a žalobní důvod dle § 229 odst.1 písm.g) OSŘ

⁴¹ § 234 odst.5 OSŘ a žalobní důvod dle § 229 odst.2 písm.c) OSŘ

nařízení jednání (§ 235f OSŘ). Z důvodu zmeškání subjektivní lhůty musí být jednání nařízeno vždy, jelikož se zde předpokládá dokazování počátku běhu této lhůty.

Důkazní břemeno zachování běhu lhůty nese dle § 232 OSŘ žalobce, který musí v žalobě vylíčit skutečnosti svědčící o tom, že je žaloba podána včas.

Jelikož lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost jsou lhůtami procesními, postačí, je-li žaloba posledního dne lhůty podána u soudu nebo odevzdána orgánu, který má povinnost ji soudu doručit (§ 57 odst.3 OSŘ).⁴²

V § 235 odstavci druhém OSŘ je řešen souběh dovolání a žaloby pro zmatečnost. Vzhledem k tomu, že v případě takového souběhu má přednost dovolání, bylo třeba aby zákonodárce vyřešil běh lhůty žaloby pro zmatečnost. Proto stanoví, že do běhu lhůt stanovených pro přípustnost žaloby pro zmatečnost se nezapočítává doba od právní moci napadeného rozhodnutí do právní moci rozhodnutí dovolacího soudu.

Výjimkou z tohoto pravidla nicméně představuje žalobní důvod podle § 229 odst.4 OSŘ, neboť proti takto označeným rozhodnutím zákon dovolání nepřipouští. Další výjimku tvoří důvod zmatečnosti podle § 229 odst.2 písm.c) OSŘ, kdy s ohledem na jeho povahu je vyloučeno podání žaloby pro zmatečnost a dovolání stejnou osobou.

VI.7. Řízení o žalobě pro zmatečnost

K řízení o žalobě pro zmatečnost je zásadně příslušný soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Jen ve stanovených případech se žaloba pro zmatečnost podává u soudu, jehož rozhodnutí bylo napadeno. A to tehdy, pokud se jedná o důvody zmatečnosti podle § 229 odst. 3 a 4 OSŘ, tedy byla-li účastníkovi nesprávným

⁴² Taxativní výčet doručujících orgánů je uveden v § 45a OSŘ.

postupem soudu odňata možnost jednat před soudem, nebo směřuje-li žaloba proti usnesení odvolacího soudu o odmítnutí odvolání nebo o zastavení odvolacího řízení, bude k jejímu projednání příslušný odvolací soud. To neplatí, je-li odvolacím soudem soud vrchní.⁴³

Obecně platí zásada, že řízení o žalobě pro zmatečnost je řízením s jednáním. Výjimky z této zásady podrobněji rozeberu v následující kapitole.

Řízení o žalobě pro zmatečnost probíhá stejně jako řízení o žalobě na obnovu řízení ve dvou stádiích. V prvním stadiu soud zkoumá opodstatněnost žaloby. Pokud soud shledá žalobu pro zmatečnost za důvodnou, napadené rozhodnutí usnesením zruší. Od doby, kdy se toto zrušovací usnesení stane pravomocným, nastává stadium druhé. Oběma stadiím se věnuji v následujících kapitolách VII.8.1. a VII.8.2.

VI.7.1. Rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost

V prvním stadiu řízení o žalobě pro zmatečnost soud zkoumá opodstatněnost žaloby. Vzhledem k tomu, že i toto řízení je zásadně řízením s jednáním, soud nařídí jednání. Výjimečně jednání nenařídí, a to zejména tehdy, když žalobu zamítá pro nepřipustnost, zmeškání objektivní lhůty anebo proto, že byla podána neoprávněnou osobou.

Je možné, že proti stejnému rozhodnutí bude podána nejen žaloba pro zmatečnost, ale též žaloba na obnovu řízení. V případě, že je k oběma řízením příslušný stejný soud, je ze zákona povinen obě řízení usnesením spojit.⁴⁴ Pokud jsou k řízení příslušné soudy různé, ke **spojení řízení** dojít nemůže.

Již bylo zmíněno, že stejné rozhodnutí může být napadeno současně všemi mimořádnými opravnými prostředky. V tom případě je třeba řízení o žalobě pro zmatečnost **přerušit** až do rozhodnutí

⁴³ § 235a odst.1 OSŘ

⁴⁴ § 235b odst.1, § 112 OSŘ

dovolacího soudu. Poté pokračuje v řízení a to tak, že je-li napadené rozhodnutí dovolacím soudem zrušeno, řízení o žalobě pro zmatečnost zastaví. V případě, že napadené rozhodnutí zrušeno není, soud pokračuje v řízení o žalobě pro zmatečnost obvyklým postupem.

Je-li pravděpodobné, že žalobě bude vyhověno, může soud nařídit **odklad vykonatelnosti** napadeného rozhodnutí o věci. (§235c OSŘ). Soud tak může učinit i bez návrhu a to i v řízeních, které lze podle zákona zahájit pouze na návrh. O odkladu vykonatelnosti rozhoduje soud usnesením, které však může později zrušit, ukáže-li se, že žalobě vyhověno nebude. Pokud tak neučiní, trvá až do pravomocného skončení řízení o žalobě pro zmatečnost.

Stejně jako v případě žaloby na obnovu řízení, je soud při projednávání věci vázán žalobním petittem navrhovatele. Ten ho může změnit pouze po dobu trvání lhůty k žalobě (§ 232 odst.2 OSŘ). Zákodárce však v § 235d pod písmeny a) až d) OSŘ uvádí výjimky, kdy soud není žalobním petittem vázán. Jedná se o:

- a) věci, v nichž lze řízení zahájit i bez návrhu;⁴⁵
- b) případy, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který žalobou nebyl dotčen;⁴⁶
- c) případy, kdy jde o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně a kde platí úkony jednoho z nich i pro ostatní (§ 91 odst.2 OSŘ);⁴⁷
- d) případ, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, tj. žalobní petit tento způsob nemůže vyloučit.

⁴⁵ Bez návrhu může soud podle § 81 OSŘ zahájit řízení ve věcech péče o nezletilé, o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, o způsobilosti k právním úkonům, opatrovnické, o prohlášení za mrtvého, o dědictví, o určení, zda tu manželství je či není a další řízení, kde to připouští zákon.

⁴⁶ Výrok o výživném je závislý na výroku o určení otcovství, výrok o vypořádání podílového spoluvlastnictví je závislý na výroku o zrušení podílového spoluvlastnictví, atd.

⁴⁷ Například nerozlučné společenství matky a dítěte ve sporu o určení otcovství.

První fáze řízení o žalobě pro zmatečnost **končí usnesením** soudu, kterým je žaloba buď zamítnuta nebo je žalobou napadené rozhodnutí zrušeno.

Žaloba pro zmatečnost je zamítnuta v případě, že ji soud shledá nedůvodnou.

Naopak považuje-li soud žalobu pro zmatečnost za důvodnou, napadené rozhodnutí usnesením zruší. Pokud důvody vedoucí ke zrušení rozhodnutí odvolacího soudu lze vztáhnout i na předcházející rozhodnutí soudu prvního stupně, soud jej usnesením rovněž zruší, ačkoliv nebylo žalobou přímo napadeno (§ 235e odst.2 věta třetí OSŘ).

VI.7.2. Řízení po zrušení napadeného rozhodnutí

Druhé stadium nastává v okamžiku, kdy usnesení o zrušení napadeného rozhodnutí pro zmatečnost nabude právní moci. V závislosti na důvodu, který je příčinou zrušení rozhodnutí se liší další postup soudu.

Zruší-li soud rozhodnutí z důvodů uvedených v § 229 odst.1 písm. a), b) a d) nebo v § 229 odst.2 písm. a) a b) OSŘ, rozhodne též o zastavení řízení o věci, popřípadě o postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci náleží. (§ 235e odst.2 věta druhá OSŘ)

Ve zbylých případech soud věc bez dalšího návrhu znovu projedná. (§ 235h odst.2 OSŘ)

Příslušným k řízení ve druhém stadiu řízení o žalobě pro zmatečnost je ten soud, jehož rozhodnutí bylo zrušeno. Tedy, bylo-li zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, věc znovu projedná a rozhodne soud odvolací. Bylo-li však současně s rozhodnutím odvolacího soudu zrušeno též rozhodnutí soudu prvního stupně, pokračuje v řízení soud prvního stupně. To platí i v případě, že bylo zrušeno pouze rozhodnutí soudu prvního stupně.

V tomto stadiu soud o věci znovu jedná a rozhoduje pouze v takovém rozsahu, v jakém bylo původní rozhodnutí zrušeno. Stejně jako v řízení po povolení obnovy řízení, i zde tvoří původní řízení s novým řízením jeden celek. Soud tedy musí při rozhodování zvážit všechny okolnosti, které vyšly najevo jak v obnoveném řízení, ale i v řízení původním. Soud je navíc povinen řídit se právním názorem, který byl vysloven ve zrušovacím usnesení. Tedy nejen tvrzením, že řízení bylo postiženo zmatečností, ale též žalobním důvodem. Nicméně však nejde o právní vázanost na právní posouzení věci samé.

Bylo-li na základě žaloby pro zmatečnost původní rozhodnutí zrušeno a soud rozhodl ve věci znovu a jinak, nejsou tím právní vztahy někoho jiného než účastníků řízení dotčeny. Třetím osobám je poskytnuta ochrana tím, že pokud právní vztahy těchto osob vycházely z původního pravomocného rozhodnutí, nemohou doznat změny jenom proto, že právní vztahy účastníků řízení byly novým rozhodnutím upraveny jinak.

VI.7.3. Náklady řízení

Vzhledem k zásadě, že o nákladech řízení soud rozhoduje vždy na konci řízení, přichází v úvahu několik způsobů rozhodnutí o nákladech řízení.

Pokud soud zamítne žalobu pro zmatečnost již v prvním stadiu, musí též rozhodnout i o nákladech řízení. V případě, že soud v první fázi žalobě vyhoví, rozhodne o nákladech řízení až v novém rozhodnutí. V tomto rozhodnutí však rozhoduje nejen o náhradě nákladů vzniklých v řízení o žalobě pro zmatečnost, ale i o náhradě nákladů původního řízení.

O náhradě nákladů vzniklých v původním řízení rozhoduje i v případě, kdy nejen zruší původní rozhodnutí, ale též řízení zastaví, případně věc postoupí orgánu, do jehož pravomoci náleží (§235e odst.2 věta druhá OSŘ).

VII. VZTAH MIMOŘÁDNÝCH OPRAVNÝCH PROSTŘEDKŮ

Jednotlivé mimořádné opravné prostředky se od sebe odlišují hlavně tím, k jakému účelu v občanském soudním řízení slouží. Žaloba na obnovu řízení může být uplatněna v případě pochybení ve zjištění skutkového stavu. Pokud se jedná o procesněprávní nedostatky, je zde institut žaloby pro zmatečnost. Dovolání slouží při pochybení v právním posouzení.

Je možné, že jedno rozhodnutí bude napadeno současně všemi mimořádnými opravnými prostředky. V tom případě je třeba dát přednost dovolání. Tento závěr vyplývá jednak z § 235 odst.2 a též z § 235b odst.3 OSŘ. Je to dáno jak významem dovolání v systému mimořádných opravných prostředků, tak postavením Nejvyššího soudu v soustavě soudů České republiky.

Napadené rozhodnutí může být zrušeno v řízení o žalobě pro zmatečnost jen tehdy, nebylo-li zrušeno na základě dovolání. Řízení může být obnoveno v případě, nebylo-li napadené rozhodnutí zrušeno na základě dovolání nebo žaloby pro zmatečnost.

Ve vztahu mezi žalobou na obnovu řízení a žalobou pro zmatečnost má tedy přednost rozhodování o žalobě pro zmatečnost. Teprve nebylo-li rozhodnutí zrušeno na základě žaloby pro zmatečnost, může soud, jsou-li pro to splněny zákonné podmínky, povolit obnovu řízení. Bylo-li žalobě pro zmatečnost vyhověno, pak soud řízení o žalobě na obnovu řízení zastaví, neboť odpadl předmět žaloby, jímž je pravomocné rozhodnutí.

Zákonodárce zařadil žalobu pro zmatečnost i žalobu na obnovu řízení do společné hlavy v rámci části čtvrté občanského soudního řádu. Je s podivem, proč tak učinil vzhledem k tomu, že jde o dva

samostatné instituty opravných prostředků, stejně jako odvolání a dovolání, které jsou upraveny v samostatných hlavách. Pokud se zákonodárce domníval, že obě žaloby mají natolik společné znaky, že postačí, jsou-li upraveny společně, měl uvážit, zda bylo třeba zavádět žaloby dvě a zda nepostačilo zavést pouze žalobu jednu s případným doplněním žalobních důvodů do institutu dovolání.

V kapitole III.4. jsem zmínila institut stížnosti pro porušení (resp. zachování) zákona, který byl v minulosti používán jako oficiální mimořádný opravný prostředek. I přestože byl v minulém režimu zneužíván, a proto od něho bylo s účinností od 1. ledna 1992 upuštěno, de lege ferenda by bylo vhodné zvážit, zda tento typ opravného prostředku není přeci jen v platném civilním řízení potřebný. Zda by některá pochybení soudu neměla být napravena z úřední povinnosti.

Další zajímavou odlišností, týkající se mimořádných opravných prostředků je fakt, že povinné zastoupení advokátem nebo notářem zákon vyžaduje pouze u dovolání.⁴⁸ Je otázkou, proč zákonodárce vyžaduje advokátní přímus pouze u tohoto mimořádného opravného prostředku. Domnívám se, že uplatnění všech mimořádných opravných prostředků, tedy i obou žalob, vyžaduje hlubší právnícké znalosti.

Fakt, že vedlejší účastník není po novele občanského soudního řádu účinné od 1. ledna 2001⁴⁹ osobou oprávněnou podat dovolání,⁵⁰ zatímco jeho legitimace k podání jak žaloby pro zmatečnost tak žaloby na obnovu řízení je dána,⁵¹ zákonodárce v důvodové zprávě k zákonu

⁴⁸ § 241 OSŘ

⁴⁹ Z. č. 30/2000 Sb.

⁵⁰ Usnesení NS ČR ze dne 27.5.2003, sp.zn. 25 Cdo 162/2003

⁵¹ § 231 odst.1 OSŘ

také nevysvětluje. Je tedy další nezodpovězenou otázkou, proč úprava legitimace vedlejšího účastníka k podání mimořádných opravných prostředků je odlišná.

Další skutečností, nad kterou bych se ráda pozastavila, je označení dvou mimořádných opravných prostředků termínem žaloba. Žaloba je návrhem na zahájení řízení.⁵² Je „procesním úkonem, jímž se žalobce obrací na soud se žádostí o poskytnutí právní ochrany proti určitému odpůrci (žalovanému).“⁵³ Je tedy právním institutem, kterým se zahajuje sporné řízení. To je však v rozporu se smyslem mimořádných opravných prostředků, kterými se rozhodně nezahajuje původní řízení. Těmi navrhovatel chce docílit obnovy již jednou pravomocně ukončeného řízení nebo se chce domoci zrušení již pravomocného rozhodnutí. Nicméně i přes tato fakta se o nich koná řízení prvostupňové.⁵⁴

V této souvislosti se také můžeme dostat do problematické situace v případě označení účastníků jak v řízení o žalobě pro zmatečnost tak v řízení o žalobě na obnovu. Je zřejmé, že vzhledem k tomu, že jde o opravné prostředky, účastníky těchto opravných řízení budou všichni ti, kteří se účastnili řízení původního. Proto se v praxi ten účastník, který podal jednu z žalob označuje jako navrhovatel, přičemž ale musí být zachováno označení účastníků podle jejich procesního postavení v původním řízení.⁵⁵ Tato úprava je pochopitelná vzhledem k tomu, že jde o opravné prostředky. Na druhé straně, jak jsem již uvedla v předcházejícím odstavci, zákonodárce označil tyto opravné prostředky jako „žaloby“. Žaloba je pojmem sporného řízení, kde se strany označují jako žalobce a žalovaný. Proč zákonodárce připustil

⁵² Winterová A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vyd. Praha : Linde, 2006, str.204.

⁵³ Tamtéž, str.205.

⁵⁴ § 235a odst.2 OSŘ

⁵⁵ R V/1968 a též kapitoly V.5., VI.5.

tento pojmový rozpor však v důvodové zprávě⁵⁶ k novele občanského soudního řádu též nenalezneme.

⁵⁶ Důvodová zpráva k novele OSŘ provedené zákonem č.30/2000 Sb. Zvláštní část. [PSP, Tisk 257]

VIII. ZÁVĚR

V současnosti platný občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., nabyt účinnosti dnem 1. dubna 1964. Zatímco do přelomového roku 1989 byl novelizován pětkrát, od roku 1990 bylo novel takřka nepočítaně a v této souvislosti lze použít často užívaný termín „legislativní smršť“. Vzhledem k tomu, že občanský soudní řád byl vybudován v jiných právních poměrech (socialistická ústava) než nyní (nová ústava, tržní ekonomika), vyvstává otázka, zda pokračovat v novelizacích či zda přistoupit k rekodifikaci⁵⁷. Právní praxe se obvykle brání přijetí nových procesních předpisů. Naproti tomu zákonodárce se přiklání k rekodifikaci civilního procesního práva.⁵⁸ Proto pokud zastává tento názor, měl by při rekodifikaci též přehodnotit systém opravných prostředků.

Český civilní proces je v současné době vybudován na zásadě dvojinstančnosti. Mezi opravné prostředky řádné patří odvolání, zatímco dovolání a žaloby pro zmatečnost a na obnovu řízení jsou opravnými prostředky mimořádnými.

Jak jsem již zmínila v kapitole III.4., vybudování civilního procesu na dvojinstančním principu je praktické zvláště pro malé státy. Tato úprava je také vhodná v případě, že opravný prostředek ke druhé instanci nemá povahu apelace, ale kasace nebo revize. Současná právní úprava však tuto druhou podmínku nesplňuje, neboť odvolání, jako jediný řádný opravný prostředek, je vybudováno na apelačním opravném systému.

⁵⁷ např. Bureš J. Drápal L. Novelizovat ještě jednou OSŘ? In Právní rozhledy č.3/1999, str. 104-114.

⁵⁸ viz. Důvodová zpráva k novele OSŘ provedené zákonem č.30/2000Sb., PSP ČR, Tisk 257

Také po praktické stránce vykazuje český civilní proces znaky trojinstančního postupu, neboť funkční vztah mezi odvoláním a dovoláním navozuje atmosféru trojinstančnosti. Dokonce i ústavní soud při svém rozhodování vykazuje tendence považovat dovolání za řádný opravný prostředek.⁵⁹

Domnívám se, že zákonodárce staví dovolání na roveň řádného opravného prostředku i v § 157 odst.1 OSŘ, když stanoví povinnost soudu poučít nejen o přípustnosti odvolání, ale též o možnosti dovolání.⁶⁰

Zákonodárce ovšem výslovně koncipuje tento prostředek (dovolání) jako mimořádný, a nikoliv tedy jako další třetí instanci, jak tomu bylo v případě opravného prostředku se stejným názvem, který se uplatňoval v našem civilním soudnictví prakticky až do r. 1948⁶¹.

Také Winterová⁶² se vyslovuje pro zvážení systematiky opravných prostředků v současném civilním procesu. Domnívá se, že stav, kdy vedle odvolání, jako jediného řádného opravného prostředku (sice dvojí podoby a to s úplnou a neúplnou apelací), máme tři mimořádné opravné prostředky, dovolání, žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost, je disproporční na první pohled.

Tento stav by měl zákonodárce zvážit neboť nepřispívá k naplnění zásady právní jistoty. Proto jsem toho názoru, že by systematictější a logičtější bylo zařadit dovolání mezi řádné opravné prostředky. A v této souvislosti vybudovat civilní proces na trojinstančním principu. V současnosti platné mimořádné opravné

⁵⁹ III.ÚS 65/93 ze dne 31.5.1994 a též Winterová A. Nad jedním rozhodnutím in Právní Praxe 6/1995 a Ševčík V. Nad jedním nedorozuměním, in Právní Praxe 1/1996

⁶⁰ § 157 odst.1 OSŘ: „Není-li stanoveno jinak, v písemném vyhotovení rozsudku se... uvede ... poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek nepočítaje v to žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost,...“

⁶¹ Z.č. 113/1895 ř.z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).

⁶² Winterová A. Úvahy o civilním procesu, nad kodexem soukromého práva. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, 2003, č. 1-2, str. 202

prostředky, žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost by bylo možné ponechat, ale za podmínky, že přehodnotí jejich řešení formou žaloby.

IX. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

IX.1. Knižní publikace

Bureš J., Drápal L., Krčmář Z. Občanský soudní řád: komentář II. Díl (§201 až 376). 7.vyd. Praha. C H Beck, 2006

Hlavsa P. Občanský soudní řád Soudní řád správní a předpisy souvisící. 4.vyd. Praha: Linde, 2006

Kindl M., Šíma A., David O. Občanské právo procesní. 1.vyd. Plzeň: Doplněk, 2005

Macur J. Předmět sporu v civilním soudním řízení. 1.vyd. Brno: Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity č. 256, 2002

Schelleová I. Český civilní proces. 1.vyd. Praha: Linde, 1997

Stavínohová J., Hlavsa P. Civilní proces a organizace soudnictví. 1.vyd. Brno: Doplněk, 2003

Stavínohová J., Schelleová I. Občanské právo procesní. 2.vyd. Brno: Edice učebnic Masarykovy univerzity sv. 79, 1993

Vrcha P. Civilní judikatura. 2.vyd. Praha: Linde, 2005

Winterová A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vyd. Praha : Linde, 2006

Winterová A. a kol. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 2.vyd. Praha. Linde, 2005

Zoulík F. Soudy a soudnictví. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1995

IX.2. Časopisecká literatura

Bartoš A. Poslední novela občanského soudního řádu. Právní Rádce, 1993, č. 10, str. 9

Bureš J. Drápal L. Dovolání podle Občanského soudního. Právní Rozhledy, 1994, č. 2, str. 50

Důvodová zpráva k novele OSŘ provedené zákonem č.30/2000 Sb. Zvláštní část. [PSP, Tisk 257]

- Kozel R.* Mimořádné opravné prostředky podle OSŘ do r. 1991 a nyní. *Právní rozhledy*, 1999, č.3, str. 142
- Macur J.* Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu. *Bulletin advokacie*, 1998, č.9, str. 6-17
- Novotná T.* Několik poznámek k žalobě pro zmatečnost. *Soudní rozhledy*, 2002, č.5, str. 157-159
- Procházka A.* Dovolání jako poslední prostředek k ochraně práva. *Bulletin advokacie*, 1998, č. 6-7, str. 32
- Šnajdrová K.* Některé změny v právní úpravě dovolání po novele o.s.ř. č. 30/2000Sb. účinné od 1.1.2001, *Bulletin advokacie*, 2005, č. 11-12, str. 19-23
- Winterová A.* Nad osmnáctou novelou (a devatenácti novelizacemi) občanského soudního řádu. *Právní Praxe*, 1996, č.4, str. 186
- Winterová A.* Rozsudek pro zmeškání, rozsudek pro uznání. *Právní Praxe*, 1993, č.10, str. 592
- Winterová A.* Úvahy o civilním procesu, nad kodexem soukromého práva. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, 2003, č. 1-2, str. 193-206
- Zoulík F.* Vliv evropského práva na naše civilní soudnictví (vybrané otázky), *Bulletin advokacie*, 2006, č. 7-8, str. 17-21